

Nr 21.

Ankom till riksdagens kansli den 18 maj 1921 kl. 2 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner i fråga om vissa ändringar i kungörelsen angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor.

I en inom första kammaren av herr *Almkvist* väckt och till första kam- *Motionerna.*
marens första tillfälliga utskott för förberedande behandling hänvisad motion, nr 35, hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring i boställsordningen för personalen vid folk- och småskolor den 18 september 1918, att tjänstebostad för folk- eller småskollärarinnor må kunna förläggas över skollokal, att bostad för folkskollärare om 3 rum och kök må kunna inrymmas i skolhus avsett för endast en läraravdelning, att den tid, inom vilken av- och tillträdessyn skall äga rum, utsträcker till 4 månader, samt att Kungl. Maj:t för övrigt måtte vidtaga de ändringar, som med anledning härav kunna visa sig vara behövliga i denna förordning.

En likalydande motion, nr 142, har i andra kammaren väckts av herr *Sehlin*.

Beträffande vad motionärerna anført till stöd för sina yrkanden hänvisas till motionerna.

Ovanberörda motion nr 142 remitterades till andra kammarens första tillfälliga utskott, som behandlade densamma i samband med en i andra kammaren av herr *Johansson* i Brånalt väckt och till samma utskott remitterad motion, nr 225, angående suspendering tills vidare i viss mån av gällande föreskrifter om kommuners byggnadsskyldighet för folkskoleväsendets behov.

Över de i andra kammaren väckta motionerna inhämtade andra kammarens utskott skolöverstyrelsens yttranden, och är det över motionen nr 142 avgivna yttrandet såsom bilaga fogat vid detta utlåtande.

Andra kammarens utskotts utlåtande är, efter uteslutning av vad särskilt har avseende å den utav herr Johansson i Brånalt väckta motionen, av följande lydelse:

Andra kam-
marens första
tillfälliga
utskott.

»I herr *Sehlins* motion framhålles, att erfarenheten visat åtskilliga modifikationerna vara önskvärda i boställsordningen för lärarpersonalen vid folk- och småskolorna. I synnerhet hava bestämmelserna i paragraf 2 rörande tjänstebostadens läge visat sig väl tränga och i flera fall svåra att efterkomma. Mom. 2 av denna paragraf innehåller förbud mot att förlägga tjänstebostad över eller under skollokal. Enligt motionärens uppfattning kan dock en för lärarinna avsedd bostad utan väsentliga olägenheter förläggas till andra våningen, även om därvid någon del därav skulle komma att ligga över skolsalen. Häremot har den invändningen gjorts, att utsikten för en lärarinna till räddning genom flykt, om ett hemfridsbrott göres, blir mindre, därest hon har sin bostad i övre våningen. Detta synes dock vara en teori av ringa praktisk betydelse. En våldsverkare kan icke lika lätt utifrån orientera sig och planlägga sitt dåd, om bostaden ligger på andra våningen, och han riskerar också i sådant fall att lättare bli ertappad. En lärarinna, som blir överfallen i sin bostad, torde för övrigt knappast kunna eller komma sig för att söka räddning genom flykt, även om bostaden är förlagd till nedre botten. Av meddelanden från ensamboende lärarinnor framgår, att dessa känna sig mera ogenerade och ostörda av förbipasserande och även tryggare, om bostaden ligger i övre våningen.

Då byggnadskostnaderna, om hänsyn toges även till tomt och grund, måste ställa sig åtskilligt lägre, därest bostaden förlägges över skollokalen, och då några väsentliga olägenheter därav icke följa vare sig för lärarinnan eller skolarbetet, anser motionären, att förbudet mot att förlägga tjänstebostad över skollokal bör utgå, när denna bostad icke omfattar mer än 2 rum och kök.

Enligt paragraf 2 i nämnda förordning måste vidare tjänstebostad, som omfattar mer än 2 rum och kök, vara förlagd till särskilt hus i skolans närhet, för såvitt icke särskilda omständigheter föranleda undantag. Nu händer det dock rätt ofta, att en församling, utan att några särskilda omständigheter föreligga, önskar uppföra ett skolhus med en lärosal och bostad

för en manlig folkskollärarekraft t. ex. så anordnad, att 2 rum och kök förläggas å nedre botten och i direkt förbindelse därmed 1 rum i andra våningen. I de nya för folk- och småskolor avsedda normalritningar, som nu utarbetats, finnas också ett par förslag, som uppta just denna anordning, ehuru de däri betecknas såsom undantagsförhållanden. Att på detta sätt sammanbygga en lärarebostad och en lärosal i ett hus synes motionären böra vara fullt tillåtet utan några särskilda omständigheter och utan att anses som undantag från det normala.

Enligt motionärens mening bidraga de nu gällande stränga bestämmelserna angående tjänstebostaden till att öka de redan förut på grund av ekonomiska förhållanden stora svårigheterna att i denna kristid anskaffa tjänliga lokaler för folk- och småskolan, och de hava också uti bygderna mötts av mycken ovilja. På grund härav synas också väl grundade skäl föreligga att däri företaga de jämkningar, som kunna göras utan att försämra lärarpersonalens bostadsförmåner eller försvåra skolarbetet. Visserligen står möjligheten att söka dispens i varje särskilt fall öppen, men denna väg förefaller i nu berörda fall vara oviss, onödig och tidsödande.

Med stöd av det anförda anser motionären, att mom. 2 i § 2 av ovan nämnda boställsordning borde erhålla följande lydelse:

»Där skolhus är avsett för endast en läraravdelning, må tjänstebostaden inrymmas i skolhuset, dock bör i sådant fall bostad om mer än 2 rum och kök icke vara belägen över eller under skollokalen; skolande bostaden vara väl avskild från denna och dess ingång skild från ingången till skollokalen».

I § 10 av samma boställsordning bestämmes angående av- och tillträdessyn å tjänstebostad, att sådan syn ej må hållas tidigare än 3 månader före dagen för tjänstebostadens avträädande, resp. tillträädande, eller senare än 3 månader efter samma dag. Det synes motionären önskligt, att den tid, inom vilken dessa av- och tillträdessyner böra hållas, något utökas t. ex. till 4 månader. Då skulle i ett fall, där en lärare avträäder sin plats den 1 januari och en annan tillträäder samma tjänst den 1 juli, både av- och tillträädare kunna kallas till samma syn. Genom denna tidsutsträckning skulle också vinnas större möjlighet för inspektören att inordna dessa syneförrättningar i den övriga resplanen.

Utskottet är medvetet om att folkskolväsendets utveckling för närvarande ställer stora ekonomiska krav särskilt på många landsbygdskommuner. I saknad av den skatteutjämning, som skulle följa av att staten läm-

nade bidrag till uppförande av byggnader för folkskoleväsendet, kännas dessa krav dubbelt betungande. Efter utskottets mening får det dock icke förbises, att åtskilliga skoldistrikt icke kunna helt frikännas från ansvar för de nu rådande svårigheterna, ehuru dessa i väsentlig grad härröra av den med världskriget sammanhängande ekonomiska krisen. Åtskilliga om- och nybyggnader samt reparationer ha till följd därav behövt eller behöva uppskjutas, och där dylika arbeten måst utföras, ha de i många fall känts synnerligen tyngande.

Den ekonomiska kristiden nädvändiggör en begränsning av de kommunala lika väl som de statliga utgifterna. Men skolan kan icke, utan allvarlig fara för hela vår folkupprostran, hänföras till sådana improduktiva företag, över vilka den framtvingna sparsamheten i första hand skall gå ut. En avvägning måste emellertid även här ske mellan det önskvärda och det ekonomiskt möjliga och sådana lättnader medgivas, vilka erfarenheten visat vara sakligt motiverade och vilka kunna ske utan hämmande av folkskolans utvecklingsmöjligheter.

Från denna utgångspunkt har utskottet på de skäl, motionären anført, ansett sig böra tillstyrka den av herr Sehlin väckta motionen. Överstyrelsen har visserligen — under erkännande av att flera skäl tala för de av motionären framställda ändringsförslagen och att från olika håll en bestämd önskan i sådan riktning försports — uttryckt en viss tveksamhet rörande lämpligheten av de båda första av motionären föreslagna ändringarna. Så har överstyrelsen anført, att med förläggandet av bostad om två rum och kök över skollokal torde den möjligheten ligga nära till hands, att man i skolor av denna typ inreder tvårumsbostäder även i de fall, då en tjänstebostad på tre rum och kök för manlig innehavare skulle med hänsyn till tjänstens beskaffenhet vara lämpligare. Mot denna invändning måste emellertid utskottet anmärka, att denna möjlighet redan enligt nu gällande boställsordning förefinnes. Större avseende förtjänar överstyrelsens invändning, att ett medgivande av att tjänstebostad av intill två rum och kök må kunna förläggas över skollokal, torde komma att motverka strävandena att inrätta särskild gymnastiklokal. När fråga är om skolor med endast en läraravdelning, kan dock utskottet ej tillmäta denna synpunkt avgörande betydelse gent emot de starka skäl, som tala för motionärens förslag.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

1) att andra kammaren med bifall till herr Sehlins motion nr 142 för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hem-

ställa om sådan ändring i boställsordningen för personalen vid folk- och småskolor den 18 september 1918, att tjänstebostad för folk- eller småskollärarinnor må kunna förläggas över skollokal, att bostad för folkskollärare om 3 rum och kök må kunna inrymmas i skolhus avsett för endast en läraravdelning, att den tid, inom vilken av- och tillträdessyn skall äga rum, utsträcker till 4 månader, samt att Kungl. Maj:t för övrigt måtte vidtaga de ändringar, som med anledning härav kunna visa sig vara behövlige i denna förordning; ävensom

2) att herr Johanssons i Brånalt motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.»

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som den 12 maj 1921 beslöt hänvisa detsamma till sitt första tillfälliga utskott.

Lika med andra kammarens utskott och på av detsamma anförda skäl anser sig utskottet böra tillstyrka sådan ändring uti ifrågavarande kungörelse, att i skolhus, som är avsett för endast en läraravdelning, må inrymmas en tjänstebostad av högst två rum och kök, förlagd över skollokal, eller ock en tjänstebostad om mer än två rum och kök, under förutsättning dock att sistnämnda lokal icke förläggas över eller under skollokal. Likaledes ansluter sig utskottet till andra kammarens utskotts tillstyrkande av den av motionären föreslagna ändringen i § 10 av boställsordningen.

Utskottet.

Utskottet får alltså hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 17 maj 1921.

På utskottets vägnar:

TH. BORELL.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Borell, Lundberg, Carlsson, friherre Barnekow, Grevesmühl, Strutz* och *Johansson* i Tväråselet.

Reservation

av herrar *Lundberg* och *Carlsson*.

Till andra kammarens första tillfälliga utskott.

Genom nådig remiss den 11 februari 1921 har Skolöverstyrelsen efter anhållan av andra kammarens första tillfälliga utskott anbefallts avgiva utlåtande med anledning av en av herr Sehlin i riksdagens andra kammare väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vissa ändringar i kungörelsen angående boställsordning för lärarpersonalen vid folk- och småskolor. Överstyrelsen får i anledning härav anföra följande.

Bestämmelserna i boställsordningens § 2, rörande vilka ändring ifrågasättes av motionären, hava till syfte att skapa garantier för att tjänstebostäder för folkskolans lärarpersonal på ett tillfredsställande sätt isoleras från egentliga skollokaler samt olika tjänstebostäder från varandra. Betydelsen härav torde vara påtaglig. För arbetet inom skolan är det till uppenbar fördel, om det kan bedrivas utan störande inverknings från omgivningen, och för tjänstinneha-varna och deras familjer är det icke blott ur trevnadens utan även ur hygienisk synpunkt av stor vikt, att bostäderna äro på verkningsfullt sätt isolerade från skollokalerna och från varandra. Särskilt torde en sådan isolering vara betydelsefull i betraktande av de icke så sällan inträffande fallen av smittosamma sjukdomar i skolan eller i lärarfamiljerna.

Vad beträffar motionärens förslag om sådan ändring uti ifrågavarande stadgande, att tjänstebostad av intill två rum och kök må kunna förläggas över skollokal, torde böra erinras, att ett medgivande härutinnan i vissa fall torde komma att motverka strävandena att även i skolor av här ifrågavarande typ inrätta särskild gymnastiklokal, vilken för åstadkommande av möjligast billiga byggnadskostnad lämpligen kan inredas å vinden. Om här åsyftad bostad disponeras av ensamboende lärarinna, vilket väl oftast kommer att bliva fallet, torde ingen eller blott ringa olägenhet kunna befaras av det omedelbara grannskapet mellan skola och bostad. Men om bostaden dessutom bebos av andra till lärarinnans familj hörande personer, blir förhållandet ett annat. I varje fall torde det erfordras, att bjälklaget mellan skollokalen och bostaden göres i möjligaste mån ljuddämpande. Om vidare, såsom motionären antager, förläggandet av bostad om två rum och kök över skollokal kommer att föranleda lägre byggnadskostnader än vid bostadens förläggande i samma byggnad bredvid skollokalen, något varom överstyrelsen, under förutsättning att tillfredsställande ljudisolerande anordningar vidtagas, icke är övertygad, torde den möjligheten

ligga nära till hands, att man i skolor av denna typ inreder tvårumsbostäder även i de fall, då en tjänstebostad på tre rum och kök för manlig innehavare skulle med hänsyn till tjänstens beskaffenhet vara lämpligare. Följden kan bli, antingen att en tjänstebostad om två rum och kök, förlagd över skollokal, kommer att upplåtas åt manlig tjänst innehavare med familj, ehuru boställsordningen tillförsäkrar honom en rymligare bostad, eller ock att församlingen vid val av ny tjänst innehavare anser sig på grund av tjänstebostadens läge och beskaffenhet nödsakad att välja kvinnlig lärare även i de fall, då manlig lärare ur andra synpunkter skulle vara att föredraga.

Mot motionärens förslag att vidtaga sådan ändring i § 2 av boställsordningen, att i skolbyggnad, som är avsedd för endast en läraravdelning, jämväl må kunna inrymmas tjänstebostad om mer än två rum och kök under förutsättning dock, att sådan bostad icke förlägges över eller under skollokal, samt att den är väl skild från skollokalen och har ingången skild från ingången till skollokalen, torde visserligen kunna invändas, att en friliggande tjänstebostad i allmänhet erbjuder större lugn och trevnad för innehavaren. Men i skolanläggningar med den ringa omfattning, varom här är fråga, torde i allmänhet inga mera väsentliga olägenheter av den nämnda anordningen behöva befaras.

Beträffande slutligen motionärens yrkande, i vad detta avser § 10 i samma boställsordning, finner Överstyrelsen goda skäl tala för detsamma.

Överstyrelsen hyser, såsom av det sagda torde framgå, en viss tveksamhet rörande lämpligheten av de båda första av motionären föreslagna ändringarna i boställsordningen och kan ej avvisa den tanken, att en författningsändring i enlighet med motionärens yrkande kan tänkas komma att i vissa fall medföra olägenheter. Å andra sidan finner överstyrelsen det uppenbart, att flera skäl tala för de ifrågavarande ändringsförslagen. Från olika håll har ock en bestämd önskan i sådan riktning förspotts, något som framgår bland annat av de rätt talrika ansökningar om dispens från berörda föreskrifter, som från olika delar av landet ingivits. I varje fall skulle Överstyrelsen dock icke anse lämpligt, att en förändrad lydelse av § 2 i boställsordningen utan ytterligare övervägande fastsloges i enlighet med motionärens förslag. En eventuell förändring synes nämligen böra föregås av en mera ingående undersökning än Överstyrelsen nu kunnat ägna detta spörsmål. Skulle riksdagen finna en ändring av ifrågavarande bestämmelser önskvärd, torde det, föreställer sig Överstyrelsen, vara tillfyllest, att framställning göres till Kungl. Maj:t om en omarbetning av desamma uti angivet syfte.

Stockholm den 15 mars 1921.

K. E. SANDBERG.

Ivar Skantzé.